

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗРОСТАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

За період реформування радикально змінилась галузева структура вітчизняної промисловості. В ній підвищилась частка виробництва сировини, металів, інших предметів праці. Спрямованість змін виявилась протилежній продекларованим цілям. Це загострює проблему теоретичного визначення детермінації зростання та розвитку продуктивних сил в умовах ринкової економіки сучасної України.

Економічне зростання як кількісне збільшення сукупного суспільного продукту в будь-якій його формі, що розраховується статистикою, відноситься до числа загальних абстрактних характеристик суспільного відтворювального процесу. Це - лише констатація факту розширення масштабів виробництва, яке роздивляється на рівні відносин найабстрактнішого зрізу економічної дійсності, на рівні “виробництва взагалі”, поза якої би то не було його соціальної форми, тобто на рівні продуктивних сил. В реальній дійсності виробництво завжди відбувається як специфічний соціальний процес. Залучення до уваги саме специфічно соціальних характеристик виробництва і дозволяє зрозуміти, чому виробництво повторюється в розширеному, або, навпаки, звуженому обсязі, чим обумовлена динаміка галузевих змін. Кількісні параметри продуктивних сил лише віддзеркалюють якісні взаємозв'язки відтворювального процесу. Соціально-економічна специфіка виробництва обумовлює масштаби його розширення й розвитку, тобто масштаби зростання та розвитку продуктивних сил.

Розглянуте на рівні “виробництва взагалі”, тобто на рівні загальних абстрактних позаісторичних характеристик, виробництво завжди спрямоване на задоволення потреб суспільства і у зв'язку з їх ростом теж має зростати. Проте, як само задовольняються потреби суспільства, якої структури і в якому обсязі, залежить, від соціальної специфіки виробництва. І якщо визначити цю специфічну соціальну форму виробництва як товарну, головним досягненням у розумінні суті справи буде та обставина, що задоволення потреб суспільства опосередковане купівлею-продажем товарів, здійснюється на базі ринкового обміну. Але з'ясувати, чому товарів виробляється все більше й більше, або, навпаки, не виробляється, це не дозволяє. Необхідний подальший рух дослідницької думки до соціально-економічної суті виробництва як виробництва капіталу. У такому розумінні економічне зростання та розвиток продуктивних сил тотожне розширеному відтворенню капіталу, або, що одне

й те ж саме, його накопиченню. Умовами економічного зростання та розвитку продуктивних сил стають умови розширеного відтворення капіталу. Але і таке визначення ще є досить абстрактним. Лібералізація зовнішньоекономічної діяльності зробила вітчизняну економіку частиною світового господарства. Сьогодні більше половини ВВП України спрямовується на експорт, тобто відтворення національного капіталу більш ніж наполовину опосередковане світовим ринком. В таких умовах зрозуміти специфіку відтворення національного капіталу можливо лише з урахуванням його кругообігу на світовому ринку. Саме він і визначає динаміку структурних змін у виробництві. Темпи та пропорції розвитку продуктивних сил. Виявилося, що у світовий ринок включилася економіка, якій була властива специфічна розбалансованість, успадковувана від адміністративно-командної системи, специфічна неконкурентоспроможність. Ці специфічні риси - розбалансованість та неконкурентоспроможність в умовах відкритої економіки і визначили динаміку змін у структурі вітчизняних продуктивних сил, пристосування обсягу та структури національного виробництва до обсягу та структури потреб, поданих на світовому ринку.